

УВОДНИК / EDITORIAL

Laboremus! 3. део: Путеви

Миле Игњатовић

Академија медицинских наука Српског лекарског друштва, Београд, Србија

„Лако је научити животињу, лако је научити простака, али је тешко научити онога ко је ненаучен већ постао учитељ другима“.

Владика Николај Велимировић
(„Мисли о добру и злу“)

Путеви

Данас, када су године као векови раније, не назадујете много ако стојите годину дана, али су други напредовали и 100 година су испред. И онда их је немогуће стићи. А ми смо стајали, из разних разлога много стајали. Ако сте желели и почели игру, морате је играти по правилима која важе за све, а на која немате утицаја. У тој утакмици са најбољима морате бити као они и још бољи. А они су модерни, користе сва техничка и технолошка средства да би били брзи, тачни, илустративни, динамични, продуктивни, експедитивни...

Информација и интернет

Развој информационих технологија (ИТ) направио је револуцију у свим областима, и то револуцију која још траје. Давно су заборањени (гушчја) пера и мастило, а још брже писаће машине. Могућности рачунара су невероватне. И морате их користити. Не морате знати како они раде, али морате знати шта вам могу пружити и како их искористити за оно што је вама потребно. Онај ко користи компјутер као писаћу машину је на нивоу тромесечног дактилографског курса у свему, а после годину дана и у својој научној области. Модернизација СА практично искључује све оне који још увек користе перо или писаћу машину.

Једно од открића ИТ је и интернет, који се вероватно може сврстати у 10 највећих светских открића. Предности интернета су бројне, а овом приликом истичем две: доступност информација и демократизација сазнања, а то је непосредно довело до губитка монопола на знање и нестајање ау-

торитета. Аутор ових редова се сећа колико је било потребно труда и времена да се дође до информације (чланка, књиге) пре 20 или 30 година. Због тога је интернет данас права благодет. Доступност информација је потпуна и, што је важно, она је доступна одмах. За писање књига је потребно око две године; ако се притом користе информације већ старе 1–2 године, јасно је да књига (уџбеник, монографија) може бити модерна и едукативна, али не и носилац најновијих сазнања. Најчешће је и тешко доступна. Часописи и чланци су најбржи и најдоступнији извор информација (научних, стручних, едукативних). Време од пријема чланка до одлуке о судбини чланка мери се у данима и мора бити мање од 45 дана. Проблем је и период од прихватања рада до његовог објављивања у штампаним издањима јер прође 1–2 године. То је главни разлог успеха електронских публикација, јер се информација после прихватања публикује за неколико дана.

Најбољи часописи публикују 5–10% понуђених радова. Најбољи су и имају велики број понуђених радова, а тада могу правити строжу селекцију да би остали најбољи. Експедитивни су и имају кратко време обраде рада, не губе време са лошим радовима, нити са поправкама и дорадама радова који би се могли објавити. Ако од пријема рада до одлуке прође годину дана и још годину дана до његовог објављивања, питање је колико је та информација актуелна после 2–3 године. СА публикује око 55% приспелих радова и улаже доста труда и времена у помагању ауторима да направе прихватљив рад. СА сада почиње са правим електронским публикавањем, максимално ће скратити време од пријема рада до одлуке о његовом прихватању или одбијању, прихваћене радове објављиваће одмах електронски, наставиће да помаже ауторима и све ће транспарентно изнети на свом сајту.

И у информатичкој ери све има и своју другу, тамну страну: много полуистина, дезинформација, манипулисања, непоштења. Зато у мору информација морате критички

Online first: February 07, 2017

Correspondence to:

Mile IGNJATOVIĆ
Serbian Archives of Medicine
1 Kraljice Natalije Street, 11000
Belgrade, Serbia
office@srpskiarhiv.rs

прихватати информације и тако избећи све замке прихватања неистина.

Губитак ауторитета се може посматрати кроз губитак монопола на скривано знање (своје и туђе), а прави научни ауторитети ће увек постојати јер су увек испред. Ауторитет међу једнакима се очигледно постаје на други начин. Не можете бити у врху ни у једној области и у исто време анахрони. Ти ауторитети морају схватити да их је време прегазило, да ће све њихово знање мукотрпно стицано годинама бити застарело за годину дана и да само морају размишљати да ли су заслужили да неко други брине о њиховом угледу. Титуломанија последњих година је последица губитка правих ауторитета и комплекса полуписмених, а бескомпромисних и агресивних. То је довело до инфлације и деградације титула, али све титуле испред имена не могу сакрити празнину после њих.

Језик

Научна истина је једна и универзална. Ако желите да се ваша истина чује, ако желите да будете део света, морате комуницирати са тим светом. Данас је језик комуникације енглески и морамо тако комуницирати јер не пишемо само за себе и због себе. Ми желимо да нас чују, јер нисмо аутистични. Јесмо ми најбољи и најпаметнији, али како нас свет види? Он може и без нас, а он нас прихвата по правилима за све и немогуће је наметнути своја правила. Ако нас свет не изолује, зашто бисмо ми тежили самоизолацији? Ако велике нације, као Немци и Кинези, могу публиковати на енглеском, зашто то не би могли и Срби? Да ли је то удар на српство и српски језик или одраз незрелог и недифинисаног националног бића? СА је давно прешао границе Србије и тешко се изборио да се и његова истина чује. На том пољу ће се борити и даље и стимулисаће ауторе да све форме чланака публикују на енглеском. СА ће публиковати искључиво на енглеском језику све оригиналне (научне и стручне) радове, метаанализе, приказе случајева, претходна и кратка саопштења. Само као компромис часопис ће објављивати на српском језику поједине форме појединих радова у целости, са апстрактном на енглеском.

Плагијаризам

Сви факултети и универзитети у Србији имају кодекс етике [1], правилнике и санкције за „неакадемско понашање у изради писаних радова“ [2], али на то нико не обраћа пажњу. Примери плагијаризма се налазе све чешће и на свим нивоима: од плагирања магистарских и докторских теза до плагирања научне информације. Много пута је указивано на ту појаву и у часописима [3] и у чувеним упутствима [3]. Плагијаризам јесте проблем часописа, али фалсификовање и фабриковање (измишљање) информације је још већи проблем институције плагијатора. Да ли су већи кривци од самих

лопова они који им то дозвољавају? Прозивају се плагијатори, али зашто никада нису прозвани ментори или чланови комисија који су им то омогућили? Ко је крив нечињењем? Недавно, када је добио мали приказ случаја са 18 аутора, овај уредник се питао: Шта су аутори хтели тиме да кажу о часопису, о уреднику или сами о себи? Чланак је једноставно враћен да се смањи број аутора, јер чистачице са клинике не заслужују ауторство! Још се више питао: Зашто угледни професори, који су потписали сагласност да се рад публикује, нису опоменули младе ауторе да то тако не може? Да ли таква едукација није у њиховом опису посла? Лажно ауторство [3, 4] вишеструко умножава систем „ја тебе, ти мене стави у рад“, као да непосредна околина не зна ко су прави аутори. Проблем је лицемерство те исте околине.

Присвајање туђе и приказивање као својег је крађа. Али, плагијаризам није обична крађа: враћање украденог није и враћање на старо стање. Крађа је трајна. Опет прича о јабуци: ако вам неко украде јабуку (информацију), не може вам је вратити и остати без ње (украдене јабуке). Плагијаризам се мора посматрати као крађа најгоре врсте и мора се санкционисати. Плагијаризам је велики проблем СА, а плагијатори нису проблем часописа већ њихових институција, целокупне научне заједнице и друштва. СА ће се борити против сваког вида плагијаризма: забраном објављивања одређени временски период, обавештавањем научно-наставних већа факултета, универзитета, радних организација и других часописа. СА није у могућности да плагијатора изопшти из научне заједнице, али би то требало да уради њихово непосредно окружење. Да ли је оно спремно за то или се сви добро сналазимо у лажи и каљузи?

Међутим, како се у Србији борити против плагијаризма? Ако у Србији није лопов онај који краде, него онај којег ухвате. Ако је „најслађе украдено“! Ако се „најбоље прима и успева украдено“. Ако интелектуална својина вреди мало или ништа. Ако плагијатор постане академик. Како исправити генски поремећај који је условио сталну борбу против правила и сваког система? Поремећај који је настао после петовековног ропства и двовековног лошег вођства са масовним губицима у великим и „малим“ ратовима. Да ли су за поправку оваквих поремећаја опет потребни векови или се то једноставно мора сасећи? Када ће плагијаторима бити јасно да је такво дело криминално и неморално, а његов резултат „професионално самоубиство“ [3]?

На крају, лични савет младим ауторима: млади сте, имате времена и да научите како написати и саопштити своју истину, не треба да вас неко дописује у рад, јер ћете остати дужник. Сатисфакцију ћете имати само ако сте истински аутори. Не дописујте у рад шефове, довољно им је што су шефови. Не дописујте у рад неписмене, они су грамзиви, агресивни и нису „губили време“ на писање радова него су успостављали „контакте“ и били послушни, а бирократија ће управо њих довести вама за шефове. Онда ћете имати проблеме јер они знају да сте ви писмени, а они неписмени. Што је најгоре, знају и они да то знате и ви.

Реформе

Реформе СА су неминовне и то кроз модернизацију: техничку и суштинску. Оне су директно повезане јер техничка модернизација омогућава суштинску.

Технолошко прилагођавање је неминовно, редакцијски и уреднички поступак се мора максимално скратити, мора увести право електронско издање, повећати цитабилност радова, увести електронско уређивање часописа, увести нове врсте чланака (видео-чланке, видео-илустрације у чланцима, радове са е-презентацијом много слика, *How I Do It*, кратке форме чланака: слике из клиничке медицине, историје), а активним приступом уредништва публикавањем и: личних ставова, наручених коментара, *Pro et contra*, уводника, прегледних чланака, актуелних тема итд. Иако практично цео часопис има улогу у континуираној медицинској едукацији, поједини чланци ће бити посебно намењени таквој едукацији.

СА покреће и „е-библиотеку СА“ на свом сајту и учиниће доступним публиковане књиге у издању СА, СЛД, као и старе и ретке књиге других издавача. Данас се са нешто новца може оформити добра библиотека, али се библиотеке посебно цене управо по тим старим и ретким књигама до којих се тешко долази. СА ће посебну пажњу усмерити на њих да би их спасао заборав, учинио доступним свим заинтересованим истраживачима, али и онемогућио даља оштећења тог блага.

Учићемо од најбољих и тежити ка њима. Нећемо се поредити са околином и пустићемо друге да нас оцењују, са што веће даљине – то боље. Има много критеријума за вредновање часописа и свима се може наћи мана. Али, неких критеријума мора бити и прихватићемо оне које већина прихвата. Пратићемо индексне

базе и изворе: *Thomson Reuters Web of KnowledgeSM (Web of Science[®], JCR-Journal Citations Reports), SJR – SCImago Journal & Country Rank, Scopus (Elsevier), Medline (LinkOut), Google Scholar* и наравно *KoBSON* [4]. Пратићемо њихово вредновање као што су: *IF (Impact factor), SJR, CiteScore, h-index, Eigenfactor[®]* и друге [9]. У исто време ћемо сами пратити и анализирати свој рад и то врло транспарентно. Сви посматрани параметри ће бити јавни на сајту часописа као *Ranking* и *Metrics* и кроз овакве уводнике по одређеним темама.

Требало је много година рада да СА буде све мање информатор, билтен или службени гласник и да постаје право научно и стручно гласило. Тај многогодишњи рад условио је да је СА последњих 70 година индексан у највећој цитатној бази (*Index Medicus, Medline, PubMed*), а последњих 10 година у свим значајним цитатним базама.

Циљеви

Модернизовати форму часописа, створити повољне услове за ауторе, а потом ће зависити све од њих, тј. од квалитета радова које буду понудили. Уредништво сигурно неће само чекати. Прво ће јасно дефинисати уређивачку политику, а потом ће кроз „активно уређивање часописа“ стимулирати и ауторе и себе.

Важно је да се нађемо на том „светом путу“, а докле ћемо заједно стићи зависиће од нас, али и других, од оних који трче исту трку и од оних који нама створају услове, одмажу или помажу.

Морамо ићи напред, напред и само напред.

Laboremus!

Српски архив за целокупно лекарство – *Vivat, crescat, floreat!*

ЛИТЕРАТУРА

1. Kodeks profesionalne etike Univerziteta u Beogradu. Glasnik Univerziteta u Beogradu. 2016; 54(193):1–16.
2. Pravilnik o postupku utvrđivanja neakademskog ponašanja u izradi pisanih radova. Glasnik Univerziteta u Beogradu. 2016; 54(193):17–22.
3. Vučković-Dekić Lj. Fraud in biomedical literature. Srp Arh Celok Lek. 2006; 134 (Suppl 1):50–6.
4. International Committee of Medical Journal Editors. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals. Available from: <http://www.icmje.org>
5. Vučković-Dekić Lj. Multiauthorship and False Authorship: Why Worrying About This? Srp Arh Celok Lek. 2014; 142(9-10):637–40.
6. Ignjatović M. Autori i „autori“. Vojnosanit Pregl. 2006; 63(3):239–46.
7. Skandalakis JE, Mirilas P. Plagiarism. Arch Surg. 2004; 139:1022–4.
8. Eksner A. Uvod u objavljivanje naučnih publikacija: prethodna iskustva, koncepti i strategije (elektronsko open access izdanje). Beograd: Centar za promociju nauke, 2016. Pristupljeno: 04. januar 2017. Dostupno na: <http://nauka.cpn.rs/sadrzaj/bibliografske-citatne-baze-podataka/>
9. McGowan D. How to write for and get published in scientific journals. São Paulo: Fundação de Amparo à Pesquisa do Estado de São Paulo; 2012. Pristupljeno: 04. januar 2017. Dostupno na: <http://www.slideshare.net/ytaki/how-to-write-for-and-get-published-in-scientific-journalsedanz19052011>